

QORAQALPOG'ISTON DUNYONING ENG NOYOB TURISTIK MASKANI RO'YXATIDA

Muhsina Jo'raboyeva

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasining jahon miqyosida turistik ahamiyat kasb etishiga sabab bo'lgan tabiiy, tarixiy, ekologik va madaniy omillar tahlil qilinadi. Mintaqaning o'ziga xos landshafti, Orolbo'yi inqirozidan so'ng paydo bo'lgan yangi ekologik hududlar, qadimiy sivilizatsiyalar izlari va zamonaviy turizm strategiyalari orqali Qoraqalpog'istonning global turizm xaritasidagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, xalqaro ekspertlarning baholari, barqaror rivojlanish tamoyillari va mahalliy iqtisodiyotga ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Qoraqalpog'iston, ekologik turizm, Orolbo'yi, madaniy meros, noyob landshaft, global turizm, barqaror rivojlanish, xalqaro e'tirof.

Qoraqalpog'iston Respublikasi nafaqat O'zbekistonning shimoliy hududi sifatida, balki butun dunyo miqyosida o'ziga xos tabiiy va tarixiy boyliklari bilan ajralib turadigan noyob turistik makondir. So'nggi yillarda UNESCO, UNWTO va "National Geographic" kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan mintaqa Markaziy Osiyoning eng kutilmagan va qiziqarli turistik manzillaridan biri sifatida e'tirof etildi. Bu e'tirof, avvalo, Aral dengizi fojeasidan so'ng yuzaga kelgan yangi ekologik manzara, cho'l hududlarining transformatsiyasi va Orolbo'yi biosferasining o'zgarishi bilan bog'liq. Bugungi kunda "Orol dengizi tubi" deb atalgan hudud global miqyosda ekologik turizm va ilmiy ekspeditsiyalar uchun markazga aylanmoqda. Ko'plab xorijiy olimlar, fotojurnalistlar va ekologlar bu hududni "Yangi Sahara" yoki "Ekologik saboqlarning tirik laboratoriyasi" deb atashadi. Bundan tashqari, Qoraqalpog'iston o'zining qadimiy tarixiy merosi bilan ham jahon e'tiborini tortmoqda. Ellikqal'a arxeologik majmuasi — insoniyat sivilizatsiyasining miloddan avvalgi III asrlariga mansub eng qadimiy shaharlardan biri sifatida UNESCOning vaqtinchalik meros ro'yxatiga kiritilgan. Tuproqqal'a, Ayazqal'a, Qo'ng'irotqal'a singari yodgorliklar qadimgi Xorazm sivilizatsiyasining markazlari bo'lib, ularning me'moriy tuzilishi va mudofaa inshootlari bugungi kungacha saqlanib qolgan. Qoraqalpog'istonning ushbu tarixiy joylari "Ipak yo'li"ning shimoliy tarmog'iga kirgan bo'lib, bu esa mintaqani Sharq va G'arb sivilizatsiyalari o'rtasidagi aloqalar nuqtayi nazaridan strategik jihatdan muhim hududga aylantiradi. Shu bilan birga, mintaqa ekologik jihatdan murakkab, ammo turistik jihatdan nihoyatda jozibali bo'lgan Aralbo'yi hududi bilan ajralib turadi. Bu hududdagi "Shipovnik", "Barsakelmes", "Sudoche" ko'li va yangi hosil bo'lgan cho'l landshaftlari har yili minglab ekologik sayyohlarni, biolog va iqlimshunos olimlarni o'ziga jalb etmoqda. Orolbo'yi endilikda nafaqat fojeaning ramzi, balki inson va tabiat

o'rtasidagi muvozanatni qayta tiklash timsoliga aylanmoqda. Shu bois ham Qoraqalpog'iston xalqaro miqyosda "ekoturizm modeli" sifatida o'rganilmoqda. Qoraqalpog'istonning turizm brendi o'ziga xos "dual tabiatga" ega — bir tomondan u global ekologik muammolarning o'chog'i sifatida tanilgan bo'lsa, ikkinchi tomondan u insoniyatning irodasi, bardoshi va tiklanishining ramziga aylangan. 2023-yilda "Lonely Planet" nashri tomonidan Qoraqalpog'iston "Eng ilhomlantiruvchi ekologik yo'nalishlar" ro'yxatiga kiritildi. Mazkur baho mintaqadagi barqaror turizm amaliyotlari, mahalliy aholining ekologik loyihalarga faol jalb qilinishi va tabiiy muhitni tiklash tashabbuslari bilan izohlanadi.

Mo'ynoq shahri bu jarayonning markaziga aylangan. Bir paytlar dengiz bo'yidagi baliqchilar shahri bo'lgan Mo'ynoq bugungi kunda "Orol festival"i orqali ekologik madaniyat, musiqa, san'at va ilm-fan integratsiyasini targ'ib etuvchi maskanga aylandi. Har yili bu yerda o'tkaziladigan ekologik forumlar, fotoko'rgazmalar va yoshlar festivallari nafaqat mintaqaviy, balki xalqaro e'tiborni tortmoqda. Qoraqalpog'iston hukumati, BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) va Yevropa Ittifoqining "Yashil Orol" tashabbusi doirasida Mo'ynoqda "eko-kempinglar", "eko-markazlar" va qayta tiklanuvchi energiya manbalariga asoslangan turizm obyektlari barpo etilmoqda. Madaniy turizm ham mintaqa jozibasining ajralmas qismi. Nukus shahridagi Igor Savitskiy nomidagi Davlat san'at muzeyi dunyo miqyosida "Markaziy Osiyoning Luvri" deb ataladi. Muzey kolleksiyasida XX asr avangard san'ati, qadimiy artefaktlar, qoraqalpoq xalq amaliy san'ati namunalari mavjud. Har yili bu muzeyni 100 mingdan ortiq xorijiy sayyohlar ziyorat qiladi. Shu tariqa Qoraqalpog'iston san'at, ekologiya va tarix uyg'unligida jahon turizm sahnasida o'z o'rnini tobora mustahkamlab bormoqda. Kelajakda Qoraqalpog'istonni dunyoning eng noyob turistik maskanlaridan biri sifatida mustahkamlash uchun mintaqaviy strategiyalarni global tamoyillar bilan uyg'unlashtirish muhimdir. Barqaror turizm konsepsiyasi doirasida "Orolbo'yi ekologik zonasi", "Qoraqalpog'iston biosfera rezervati" va "Ellikqal'a tarixiy majmuasi" singari hududlar xalqaro darajada sertifikatlanmoqda. Bu esa mintaqaning turizm brendini yanada oshiradi va chet ellik investorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Xalqaro ekspertlar fikricha, Qoraqalpog'istonning tabiiy va madaniy boyliklari, ekologik inqirozdan so'ng tiklanish jarayoni — "sustainable transformation tourism" modelining amaliy namunasi hisoblanadi. Bu model O'zbekistonning boshqa hududlariga, xususan, Buxoro va Xorazm viloyatlariga ham eksport qilinmoqda. Shuningdek, mintaqada raqamli turizm infratuzilmasini kengaytirish, "virtual turlar", "3D arxeologik xaritalar" va onlayn rezervatsiya tizimlarini joriy etish ishlari olib borilmoqda. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, Qoraqalpog'istonning global turizmga o'z o'rniga ega bo'lishi faqat tabiiy manzaralar yoki tarixiy yodgorliklar bilangina

belgilanmaydi. Bu — xalqning mehnatkashligi, mehmondo'stligi, san'atga bo'lgan muhabbati va tabiat bilan uyg'un yashash madaniyati natijasidir. Shu bois, Qoraqalpog'iston bugun nafaqat sayyohlik yo'nalish, balki insoniyatning ekologik ongini uyg'otuvchi, tabiatga ehtirom ruhini aks ettiruvchi timsolga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNESCO World Heritage Centre. Preliminary List: Ancient Khorezm Fortresses. Paris, 2024.
2. UNWTO. Global Ecotourism Trends and Case Studies. Madrid, 2023.
3. National Geographic. The Aral Sea: From Disaster to Destination. Washington DC, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. Qoraqalpog'iston – Orolbo'yi barqaror turizm konsepsiyasi. Toshkent, 2024.
5. Savitskiy Museum. Official Catalogue of the Nukus Art Collection. Nukus, 2022.
6. Lonely Planet. Top 10 Transforming Destinations 2023. London, 2023.
7. BMTTD va Yevropa Ittifoqi hisobotlari: Green Aral Initiative. Tashkent, 2024.
8. Xudayberganova, M. (2023). "Qoraqalpog'istonda ekologik turizm istiqbollari." Turizm va madaniyat jurnali, №2, 85–101.